

Jäärä *Tetropium gabrieli* Weise, 1905 tavattu lehtikuusimetsästä Suomessa (Coleoptera: Cerambycidae)

Jere Kahanpää

Kahanpää, J. 2017: Jäärä *Tetropium gabrieli* Weise, 1905 tavattu lehtikuusimetsästä Suomessa (Coleoptera: Cerambycidae) [*Tetropium gabrieli* Weise, 1905 (Coleoptera: Cerambycidae) found in a larch forest in Finland] – Sahlbergia 23(1): 7–8.

The forest pest beetle *Tetropium gabrieli* Weise, 1905 has expanded its range in Europe during the last several decades. The first Scandinavian records were of specimens imported with larch timber in the and 1980s and 90s. *T. gabrieli* has since gained a foothold in Swedish larch forests. An adult specimen of *Tetropium gabrieli* was collected in June 2015 from a 170 year old larch forest in Finnish North Karelia (Kitee, Puhos, 62°05' N, 29°56' E), strongly suggesting that this larch-killing longhorn beetle is now breeding also in Finland.

Jere Kahanpää, Luomus, eläintieteen yksikkö, PL 17, 00014 Helsingin yliopisto. Email: jere.kahanpaa@helsinki.fi

Dipteratyöryhmän kesäretki vuonna 2015 suuntautui Pohjois-Karjalaan Kiteelle ja Tohmajärvelle. Paluumatkalla heinäkuun 18. päivänä 2015 autokuntamme (Antti Haarto, Jere Kahanpää ja Iiro Kakko) pysähtyi Kiteellä Puhoksen tunnetussa lehtikuusimetsässä (YKJ 68896:36532, wgs84 62° 05' N, 29° 56' E), jota pidetään Suomen suurimpana jo täysikasvuksena lehtikuusi-istutuksena. Kello oli jo ilta-kuuden ja metsän pohja täysin varjossa, vaikka täysikasvuiset lehtikuuset olivat harvassa ja näkyvyys metsän sisällä on hyvä, jopa yli 50 metriä. Aluspuusto oli melko harvaa; lehtikuusen taimia oli vain vähän, kuusta ja lehtipuita jonkin veran. Suuria lehtikuusia oli siellä täällä sekä pystyyn kuolleena että maapuina, joten keskityin etsimään rungoilta laholla puulla eläviä lajeja. Puhoksen lehtikuusi-istukset on aloitettu jo vuonna 1847 Nils Ludvik Arppen maille. Teollisuuspatruuna Arppen kuoltua metsä jäi kasvamaan ns. Koivikon lehtikuusimetsä jäi kaatamatta. Vanhimmat puut ovat siis nyt 170-vuotiaita. Metsässä on internet-tietojen mukaan sekä eurooppalaista että siperianlehtikuusta, mutta en tullut tarkastaneeksi lajia paikalla ollessani. Lehtikuusimetsän omistaa nykyisin valtio ja se on yleiskaavassa suojeltu.

Kärpästen osalta saalis jäi vaisuksi; ainoa mainitsemisen arvoinen havainto oli kuolleelta lehtikuuselta haavittu *Toxoneura laetabilis* (Loew, 1873) (Pallopteridae). Suuren, vielä elävän, mutta hyönteisten rei'ittämän lehtikuusen rungon tyveltä poimin 'paremman puutteessa' mukaani suurehkon jäärän, jonka kaltaista en muistanut aikaisemmin nähneeni. Jäärä oli hyvin rauhallinen ja sen sai helposti pudotettua suoraan saalispurkkiin. Seuraavana keväänä, etiketöityäni kesäretken saaliin, määritin jäärän lajiksi *Tetropium gabrieli* Weise, 1905. Määrittymisen varmistivat myöhemmin Jaakko Mattila sekä kovakuoriaistyöryhmä. Yksilö

on Luonnontieteellisen keskusmuseon kokoelmissa (näyte <http://id.luomus.fi/GAC.13052>).

Tetropium gabrieli Weise, 1905 on tavattu Suomesta aikaisemminkin, mutta tuolloin laji tuli Suomeen englantilaisen lehtikuusilankun mukana (Jansson 1990). Tuolloin Jansson piti vielä epätodennäköisenä, että *T. gabrieli* vakiintuisi osaksi Suomen lajistoa, sillä lähimmät varsinaiset populaatiot olivat Tanskassa, jossa laji oli esiintynyt jo pitkään, mutta aina paikottaisena ja harvinaisena.

Ruotsin havainnot sopivat erinomaisesti yhteen Suomen tilanteen kanssa: *T. gabrieli* tavattiin sieltä ensimmäisen kerran importtina keskieuropalaisesta puutavarasta vuonna 1984 (Lundberg 1986, 1988). Kahdeksan vuotta myöhemmin *T. gabrieli* löytyi jälleen Ruotsista, tällä kertaa Ural-vuorten tuntumasta kaadettujen, Ruotsiin rahdattujen tukkien joukosta (Lundberg & Petersson 1997). Vuonna 2007 sen huomattiin lisääntyvän Ruotsissa: Blekingen maakunnassa laji oli jo vakiintunut kolmeen lehtikuusikkoon ja se oli tappanut keskikokoisia ja suuria puita (Ericson 2010). Seuraavina vuosina (2009–2014) *T. gabrieli*-jäärän leviämistä Ruotsissa seurattiin kaatamalla sopivia isäntäpuita ja tarkastamalla niihin pesiintynyt hyönteislajisto vuotta myöhemmin (Lindelöw et al. 2015). Koe osoitti, että *T. gabrieli* on jo laajalle levinnyt Skånesta ainakin Ruotsin suurten järvien tasalle asti. Todellinen levinneisyysalue voi olla huomattavasti laajempikin.

T. gabrieli on potentiaalisesti merkittävä lehtikuusi-istutusten tuholainen (kts. esim. Grégoire & Evans 2007), joten sen leviämistä Pohjoismaissa on syytä pitää silmällä. Muutkin havupuulajit kelpaavat lajille ainakin satunnaisesti.

Kuva 1. Kiteeltä löydetty *Tetropium gabrieli* -yksilö päältä, sivulta ja alta.

Fig. 1. *Tetropium gabrieli* specimen from Kitee, Finland. Dorsal, lateral and ventral views.

Kirjallisuutta

- Ericson, B. 2010: Två för Sverige nya skalbaggar (Coleoptera) som angriper lärk. - Entomologisk Tidskrift 131(2): 131–136.
- Grégoire, J.-C. & Evans, H. F. 2007: Damage and Control of Baw-bilt Organisms: an Overview. - Julkaisussa: Lieutier, F., Day, K. R., Battisti, A., Grégoire, J.-C. & Evans, H. F. (toim.), Bark and Wood Boring Insects in Living Trees in Europe, a Synthesis: 19–37. Springer Netherlands, Dordrecht. http://doi.org/10.1007/978-1-4020-2241-8_4
- Jansson, A. 1990: *Tetropium gabrieli* Weise (Coleoptera, Cerambycidae), an interesting import species new to Finland. Entomologica Fennica 1(2): 118.
- Lindelöw, Å., Isacson, G., Ravn, H. P., & Schroeder, M. 2015: *Tetropium gabrieli* and *Ips cembrae* (Coleoptera; Cerambycidae and Curculionidae) - invasion of two potential pest species on larch in Sweden. - Entomologisk Tidskrift 136(3): 103–112.
- Lundberg, S. 1986: Några förklaringar till 1986 års skalbaggskatalog, med under 1984 och 1985 nytillkomna arter. - Entomologisk Tidskrift 107: 148–150.
- Lundberg, S. 1988: Några intressanta skalbaggsfynd i till Norrbotten importerat barrvirke [Records of Coleoptera from northern Sweden in timber imported from Central Europe]. - Entomologisk Tidskrift 109(1): 49–50.
- Lundberg, S. & Petersson, R. 1997: Något om skalbaggsfaunan i ryskt virke vid en såg i Västerbotten. - Entomologisk Tidskrift 118(1): 49–51.